

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y DƯỢC
THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH**
CÂU LẠC BỘ Y HỌC VÀ ĐỜI SỐNG

CHUYÊN ĐỀ :

BỆNH LAO

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

CHUYÊN ĐỀ
BỆNH LAO

TRƯỜNG ĐẠI HỌC Y DƯỢC TP. HỒ CHÍ MINH
CÂU LẠC BỘ Y HỌC VÀ ĐỜI SỐNG

CHUYÊN ĐỀ
BỆNH LAO

NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

CHUYÊN ĐỀ BỆNH LAO
CẬU LẠC BỘ Y HỌC VÀ ĐỜI SỐNG
ĐẠI HỌC Y DƯỢC TP. HỒ CHÍ MINH
NHÀ XUẤT BẢN Y HỌC

Chịu trách nhiệm xuất bản : HOÀNG TRỌNG QUANG
NGUYỄN THỊ KIM LIÊN

Biên tập : NGUYỄN HOÀNG LONG

Bìa : QUANG MINH Design

Trình bày : ÁI THU

Sửa bản in : CLB Y HỌC VÀ ĐỜI SỐNG

Thực hiện liên doanh : CÔNG TY VĂN HÓA HƯƠNG TRANG

Phát hành tại nhà sách

QUANG MINH

416 Nguyễn Thị Minh Khai - Q.3 - Tp.HCM

ĐT : 8322106 - 8340990 - Fax : 84.8.8342457 - 8340990

E.mail : quangminhbooks@thom.vn.vn

In 1.500 cuốn, khổ 13x19cm tại Xí nghiệp In Số 5. Giấy phép xuất bản số 428-1522/XB-QLXB của Cục Xuất bản cấp ngày 20.12.2002. Giấy trích ngang KHXB số 49/XBYH của Nhà Xuất bản Y Học cấp ngày 24.2.2003. In xong và nộp lưu chiểu Quý II năm 2003.

Lời nói đầu

Câu lạc bộ Y Học và Đời Sống Trường Đại Học Y Dược TP. Hồ Chí Minh ra đời năm 2000 với buổi sinh hoạt đầu tiên ngày 08 - 01.

Trong mỗi buổi, ngoài phần trình bày và trả lời các câu hỏi, báo cáo viên còn cung cấp cho người tham dự những bài viết tương đối đầy đủ về những thông tin có liên quan.

Sau 3 năm, với 150 buổi sinh hoạt, Câu lạc bộ đã tích lũy được hơn 100 bài viết về nhiều đề tài. Để góp phần phổ biến một cách có hệ thống những thông tin bổ ích này, chúng tôi tập hợp các bài viết trong một bộ sách chuyên đề.

Chúng tôi xin cảm ơn các giảng viên của trường, các bác sĩ ở các bệnh viện đã giúp cho Câu lạc bộ thực hiện nhiệm vụ đưa thông tin y học đến nhiều người. Chúng tôi cũng cảm ơn những người tham dự đã giúp Câu lạc bộ hoạt động có hiệu quả. Mong rằng những quyển sách này có ích cho bạn đọc.

Trong lần xuất bản đầu tiên này, chắc chắn bộ sách không tránh khỏi thiếu sót. Chúng tôi mong nhận được ý kiến đóng góp của bạn đọc gần xa.

Hiệu Trưởng,

GS. TS. NGUYỄN ĐÌNH HỒI

ĐIỀU TRỊ VÀ DỰ PHÒNG BỆNH LAO

Tiến sĩ NGUYỄN THỊ ĐOAN TRANG

Phó Trưởng Bộ môn Lao và Bệnh Phổi

Đại học Y Dược TP. Hồ Chí Minh

Bệnh lao ở người xuất hiện cách nay khoảng 10.000 năm trước Công nguyên nhưng mãi đến thế kỷ thứ II sau Công nguyên phương cách điều trị mới được đưa ra bởi bác sĩ Galen - người Hy Lạp đó là : nghỉ ngơi, giảm ho, băng ngực, cầm máu (súc miệng bằng a xít banic pha với mật ong), dùng thuốc phiện đối với những trường hợp ho nặng và chú trọng đến vấn đề dinh dưỡng.

Đến năm 1853, John Bannett đưa ra phương cách điều trị bằng thuốc an thần, thuốc giảm ho, thuốc phiện, đắp lên ngực định kỳ a xít sulfuric để giảm toát mồ hôi, thuốc cầm tiêu chảy và ho ra máu, thỉnh thoảng dùng thuốc chống kích thích, và khi bệnh nặng thì sử dụng rượu và chất kích thích. Một thời gian sau người ta nghĩ đến việc đưa bệnh nhân về đồng quê để nghỉ ngơi thư giãn và tập thể dục, từ đó SANA được thành lập đầu tiên ở Đức vào năm 1854, tại đây người bệnh sẽ có khẩu phần dinh dưỡng tối ưu, hoạt động vừa phải, phơi nắng, hóng gió ...

Vào khoảng năm 1900, lao phổi được điều trị bằng cách bơm xẹp phổi, sau đó là *cắt xẹp sườn*.

Đến năm 1944 Streptomycine được tìm ra và tháng 11/1944 được phép dùng thử trên người.

Cùng thời gian này, thuốc kháng lao khác được tìm ra là Para-amino salicylic acid (PAS).

Với sự ra đời của 2 loại thuốc kháng lao trên người ta nghĩ rằng có thể đánh bại được bệnh lao - căn bệnh nan y ở người suốt bao thế kỷ - nhưng chỉ vài năm sau, người ta nhận thấy tỷ lệ thành công của điều trị lao bằng Streptomycine không tốt hơn điều trị ở SANA.

Đến năm 1948, các nghiên cứu ở Hoa Kỳ, Anh Quốc thấy rằng khi điều trị phối hợp Streptomycine và PAS trong 6 tháng đã làm giảm đáng kể tỷ lệ kháng thuốc.

Năm 1951, người ta tìm ra Isoniazide và năm 1970 tìm ra Rifampicine.

Từ đó, phác đồ điều trị lao với phối hợp đã đưa đến thành công tốt đẹp và việc điều trị ở SANA không cần thiết nữa.

Nhưng gần đây vấn đề HIV đã đưa bệnh lao thành nguyên nhân tử vong hàng đầu và người ta dự đoán tỷ lệ nhiễm lao sẽ phát triển gấp 10 lần từ năm 1990-2005. Năm thuốc kháng lao hiện nay đang được sử dụng trong chương trình chống lao quốc gia là:

- Streptomycine (SM) : thuốc chích
- Isoniazide (H) : thuốc ống
- Rifampicine (R) : thuốc uống
- Ethambutol (E) : thuốc uống.

- Pyrazinamide (Z) : thuốc uống.

Mỗi thuốc kháng lao chỉ có tác dụng trên 1, 2 giai đoạn sinh sản của vi khuẩn lao trong *sang thương*, liều lượng thuốc sử dụng được tính theo kg cân nặng của người bệnh. Tuy nhiên, khi có bệnh lý khác kèm theo thì liều lượng này sẽ thay đổi.

Khi điều trị lao phải tuân thủ theo nguyên tắc sau :

- Phối hợp thuốc.
- Đúng liều lượng.
- Đủ thời gian.
- Dùng thuốc liên tục.

Khi điều trị lao không tuân thủ theo một trong các nguyên tắc trên sẽ đưa đến vấn đề kháng thuốc hoặc tái phát bệnh.

Gọi là kháng thuốc khi trong một quần thể vi khuẩn có $\geq 1\%$ vi khuẩn kháng lại với thuốc đó và đa kháng thuốc khi vi khuẩn lao kháng lại với cả 2 loại thuốc kháng lao nhất là R và H.

Chú ý : Vi khuẩn lao kháng thuốc ở người bệnh này nếu lây lan sang người khác thì người đó cũng bị kháng thuốc.

Tái phát bệnh lao là sau khi làm xét nghiệm âm tính trong đàm nhưng 6 tháng sau lại thấy vi khuẩn lao xuất hiện trở lại trong đàm. *Có nhiều nguyên nhân gây nên hiện tượng tái phát: điều trị không*

đúng nguyên tắc, yếu tố cơ địa người bệnh (có bệnh kèm như : tiểu đường, sử dụng corticoides kéo dài, tình trạng dinh dưỡng kém, sức đề kháng giảm, tiêu chảy kéo dài, nhiễm trùng cấp, nhiễm HIV ...).

Để điều trị lao có hiệu quả, tránh kháng thuốc và tái phát Chương trình chống lao quốc gia đưa ra biện pháp điều trị có kiểm soát nghĩa là sử dụng thuốc dưới sự hướng dẫn và kiểm tra của nhân viên y tế, sự tuân thủ của người bệnh là yếu tố quyết định thành công của điều trị "Tự cứu mình là chính".

Phòng ngừa bệnh lao có hai phương cách: chích ngừa BCG và uống thuốc dự phòng :

- Chủng ngừa BCG : cho tất cả trẻ sơ sinh và trẻ vào lớp 1.

- Uống thuốc dự phòng cho người có nguy cơ nhiễm lao cao với INH, PZA, thời gian thay đổi từ 6 - 9 - 12 tháng.

BỆNH LAO NHỮNG HIỂU BIẾT TỔNG QUÁT

Phó Giáo sư, Tiến sĩ PHẠM LONG TRUNG

Trường Bộ môn Lao và Bệnh Phổi

Đại học Y Dược TP. Hồ Chí Minh

Trước đây bệnh lao là một trong tứ chứng nan y làm kinh sợ cho tất cả mọi người. Trải qua bao thế kỷ là nguyên nhân gieo rắc cái chết hàng đầu cho nhân loại, bệnh lao chỉ mới được khống chế một cách hiệu quả và khoa học vào giữa thế kỷ XX. Nguyên nhân gây bệnh là một loại vi khuẩn hình que được Robert Kock mô tả năm 1882, chúng có khả năng tồn tại 3 - 4 tháng trong điều kiện tự nhiên và sinh trưởng tốt trong môi trường có nhiều không khí (loại vi khuẩn ái khí). Khi xâm nhập vào cơ thể người bệnh, vi khuẩn lao gây ra một phản ứng miễn dịch (phản ứng của các yếu tố bảo vệ cơ thể chống lại vi khuẩn xâm nhập). Chính phản ứng này vừa có tác dụng tiêu diệt vi khuẩn nhưng lại cũng là yếu tố thuận lợi cho vi khuẩn phát triển. Tùy đáp ứng miễn dịch của từng người bệnh mà khi vi khuẩn lao xâm nhập sẽ biểu hiện ra bên ngoài những bệnh cảnh khác nhau hơn là do độc tính của vi khuẩn. Một đặc tính đáng lưu ý của vi khuẩn lao là khả năng đột biến gây kháng với thuốc điều trị. Lao là một bệnh có khả năng lây nhiễm cao và đường lan truyền chủ yếu là qua hô hấp.